

ГРУНТИ УКРАЇНИ – ЇХ ВЛАСТИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ

Коломійчук Анастасія ст. гр. 42-3
Науковий керівник викладач
землевпорядних дисциплін
Русіна Н. Г.
ВСП «Рівненський коледж» НУБіП України

Використання людиною ґрунтів в інтересах землеробства розпочалося у період неоліту – майже 12 тис. років тому, коли з'явилося мотичне рільництво. Із розвитком поселень ґрунти широко використовували під забудівлю. Примітивна агротехніка та інтенсифікація застосування ріллі у процесі збільшення густоти населення зумовили руйнування ґрунту під впливом води та вітру. Тому вже понад 2 тис. років тому почали захищати ґрунти від ерозії (наприклад, у Китаї).

У сучасному розумінні земельні ресурси – це складне поняття, до якого умовно належить визначення «природно-соціальне утворення», що характеризується ознаками просторового та інтегрального ресурсів – протяжністю, рельєфом, надрами, водами, ґрунтовим покривом, рослинністю, іншою біотою, а також є об'єктом господарської діяльності й розселення, визначає екологічні умови життя людей. Земельні ресурси – сукупні ресурси земної території як просторового базису господарської діяльності і розселення людей, засобу виробництва, її біологічної продуктивності та екологічної стійкості середовища життя [1].

Вирізняють рівні комплексного оцінювання земельних ресурсів [2]:

- природно-історичний (природний). На цьому рівні оцінюються окремі компоненти території без спеціального визначення їх соціальної функції, тобто йдеться тільки про якісне оцінювання об'єктів та явищ;
- природно-ресурсний (геотехнологічний), сутність якого полягає в оцінюванні соціальної функції природних елементів території шляхом запровадження поняття «земельні ресурси», тобто на ресурсному рівні;

– еколого-соціально-економічний. На цьому рівні здійснюється поглиблений аналіз соціальних функцій сукупності земельних ресурсів за допомогою різних територіально-господарських систем або комплексів.

Головним споживачем земельних ресурсів є сільське господарство. Саме ґрунт дає всі відтворювані ресурси рослинного і тваринного світів. Агроекологічний потенціал ґрунтів визначається за головними показниками:

- потужність гумусного шару ґрунту;
- вміст поживних речовин (фосфор, калій);
- рівень і мінералізація ґрунтових вод;
- біотичний потенціал або біопродуктивність земельних угідь (середньорічне продуктивне зволоження, період вегетації, середньорічний радіаційний баланс);
- стійкість ґрунтів до забруднення (активні температури, крутизна схилів, кам'янистість, структурність, питомий опір, механічний склад, вміст гумусу, тип водного режиму, реакція рН, місткість іонів, залісненість, розораність, господарська освоєність);
- забрудненість радіонуклідами (цезій, стронцій, плутоній, америцій), важкими металами (валовий вміст у ґрунті бору, молібдену, марганцю, цинку, кобальту, нікелю, міді, хрому, свинцю та ін.), пестицидами і мінеральними добривами з урахуванням природних особливостей ґрунтів;
- несприятливі природно-антропогенні процеси (ступінь ураженості територій яружною та площинною ерозією, зсувами, суфозією лесових порід, дефляцією, карстом, селями, засоленням, підтопленням, просіданням й обваленням над гірничими виробками тощо).

Ґрунт – це базис для створення будь-якої агроекосистеми, концентрації процесів трансформації потоків речовин та енергії, головна ланка управління агроекосистемами. Фізико-хімічні процеси, що відбуваються в агроекосистемах, істотно відрізняються від аналогічних у природних екосистемах унаслідок наявності елементів антропогенного регулювання. Принципова відмінність навіть спрощених агроекосистем від природних

полягає в переважному виносі з врожаєм поживних речовин, які акумулюються у вирощеній продукції.

Родючість ґрунту, що визначається в основному запасами гумусу, є головною економічною й екологічною характеристикою агроєкосистеми. Зменшення вмісту гумусу погіршує умови розвитку корисної мікрофлори, спричинює втрату запасів внутрішньогрунтової вологи, елементів мінерального живлення, посилення процесів змивання та вимивання, тобто зумовлює деградацію базису. З усіх типів ґрунтів найродючішими та найпотужнішими є чорноземи. В Україні нараховується майже 650 різних видів ґрунтів.

Як відомо, Україна володіє третиною світового запасу найпродуктивніших земель – чорноземів. Однак, крім чорноземів, на території країни є інші типи ґрунтів [3]:

Дерново-підзолисті і торф'яно-підзолисті ґрунти характерні в основному для півночі України (Полісся). Вони сформувалися під хвойними і змішаними лісами з трав'янистою рослинністю за умови великої кількості опадів, яка сприяє заболочуванню низинних місць. Вони добре підходять для вирощування хвойних і вересових культур, але для інших традиційних, які воліють нейтральну реакцію, потрібно проводити вапнування і внесення органічних і мінеральних добрив.

Сірі лісові ґрунти (які є перехідними від дерново-підзолистих до чорноземних) зустрічаються в Лісостепу і південних районах Полісся. Вони сформувалися під широколистяними лісами на основі суглинків. Широко використовуються у сільському господарстві. Потребують внесення органічних та мінеральних добрив.

Чорноземні ґрунти найбільше поширені в Україні (майже 60 % території) і знаходяться в Лісостеповій та Степовій зонах. Це – найкращий ґрунт для землеробства у світі. Товщина шару українських чорноземів в деяких районах досягає метра (близько 10 % території країни). Залежно від місця розташування і ступеня зволоженості чорноземи поділяють на кілька підтипів.

Каштанові ґрунти сформувалися під сухими степовими ділянками з бідною рослинністю при недостатньому зволоженні. Для успішного вирощування сільгоспкультур, вони потребують додаткового зволоження і підкислення.

Бурі лісові ґрунти розташовуються в гірських районах Криму і Карпат, а також на рівнинних територіях Закарпатської низовини і Передкарпаття. Сформовані під широколистяними, змішаними і листяними лісами на щербенистих і щільних породах.

Солонці і солончаки – малородючі і неродючі ґрунти відповідно. Перші зустрічаються фрагментарно в лісостепу і степу і мають значний вміст солей. Другі містять підвищену кількість солей у всьому шарі і характерні для південних степів (на терасах річок Дніпро, Південний Буг, Дністер, Дунай і на морських узбережжях). Це – проблемні ґрунти, які потребують промивання і гіпсування для вирощування культур.

Основними проблемами ґрунтів є: ерозія, деградація та забруднення.

Для боротьби з ерозією здійснюють протиерозійні заходи: агротехнічні; гідротехнічні; лісомеліоративні; ґрунтозахисні [4]. Відомо понад 100 ґрунтозахисних агротехнічних заходів. Надійний захист ґрунту від ерозії дає поєднання ґрунтозахисних сівозмін з протиерозійними системами обробітку ґрунту і технологіями вирощування культур.

Деградація земель та опустелювання призводять до втрат біорізноманіття, погіршення стану або зникнення водних об'єктів, загострення проблем водозабезпечення населення і галузей економіки та, як наслідок, погіршення умов життя людей.

Найважливішим заходом збереження ґрунтів є правильне формування культурного агроландшафту. У кожній екосистемі має бути своє, науково обґрунтоване співвідношення між полем, лісом, луками, болотами, водоймами. Це дасть найвищий господарський ефект і збереже довкілля та ґрунт.

Список використаної літератури:

1. Заставний Ф. Д. Грунти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://geoknigi.com/book_view.php?id=802
2. http://pidruchniki.com/15660212/ekologiya/zemelni_resursi_ukrayini
3. <http://zem.ua/en/58-hospodarstvo-dim-sad-horod/1064-grunti-ukrajini-osnovni-tipi>
4. <http://ua.textreferat.com/referat-5292-3.html>